

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 1) om aktiebolag.

Genom en den 18 februari 1944 dagtecknad proposition, nr 95, vilken hänvisats till första särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 1) om aktiebolag.

Härigenom förordnas, att 51 § lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

51 §.

Egen aktie — — — såsom pant.

Vad nu — — — utan förlust.

Avtal, som träffats i strid mot förbud varom ovan stadgas, vare ogillt.

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt dära meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Nya lagen äger ej tillämpning å avtal, som träffats innan lagen trätt i kraft.

Förslagets tillkomst m. m.

Förbud för aktiebolag att förvärva egna aktier upptogs i svensk lagstiftning första gången i 1895 års aktiebolagslag. I samband med införandet av bestämmelser om nedsättning av aktiekapitalet — enligt förbehåll i bolagsordningen om inlösen av aktier eller på grund av bolagsstämmobeslut — stadgades i 27 § av nämnda lag, att aktiebolag icke finge i annan ordning än som sålunda föreskrivits förvärva egen aktie, ej heller mottaga sådan aktie såsom

pant. Såsom grund till stadgandet framhölls, att förbudet vore erforderligt för att hindra kringgående av bestämmelserna om formen för nedsättning av aktiekapitalet.

Lagen innehöll icke några bestämmelser om påföljden av att egen aktie förvärvades eller mottogs såsom pant. Rörande den civilrättsliga verkan av avtal i strid mot förbudet i 27 § innehöllo motiven till 1895 års lag icke något uttalande. En pantsättning i strid mot förbudet har emellertid i rättspraxis förklarats icke vara för pantsättaren bindande (N.J.A. 1903 s. 4).

I 1910 års lag om aktiebolag upptogs under 51 § bestämmelser motsvarande 27 § i 1895 års lag, därvid dock förbudet uttryckligen begränsades till att avse förvärv mot vederlag. Vidare förklarades förbudet ej utgöra hinder för aktiebolag att å auktion inropa för bolagets fordran utmätt aktie, dock med skyldighet att åter avyttra aktien så snart det kunde ske utan förlust. I 133 § stadgades bötesstraff för den som bryter mot vad i 51 § vore föreskrivet.

Därest i bolagsordning, som stadfästs före ikraftträdandet av 1895 års aktiebolagslag, intagits bestämmelse om rätt för bolaget att inlösa aktie, äger en sådan bestämmelse enligt övergångsbestämmelserna till 1895 och 1910 års aktiebolagslagar fortfarande tillämpning (1895 års lag 81 § tredje stycket första punkten, 1910 års lag 141 § 5). I 1910 års aktiebolagslag 56 § 7) upptogs stadgande, att egen aktie ej må uppföras såsom tillgång. Detta stadgande skall gälla även beträffande äldre aktiebolag med sådan bestämmelse i bolagsordningen som nyss nämnts. Straff stadgas i 132 § 6) för styrelseledamot, som vid upprättandet av balansräkning mot bättre vetande förfar i strid mot bestämmelserna i 56 §. I motiven till 51 § framhölls, att om stadgandet i 56 § 7) att egen aktie ej må uppföras såsom tillgång iakttoges, faran för missbruk icke heller för de äldre aktiebolagen vore mycket stor. I detta sammanhang yttrades, att det i 1895 års aktiebolagslag givna förbudet för aktiebolag att förvärva egen aktie och att mottaga sådan aktie såsom pant ej upptagits i 1908 års förslag på grund av fara för att aktiebolag skulle genom förvärv av egna aktier obehörigen nedsätta aktiekapitalet utan för att söka förhindra att aktiebolag spekulerade i egna aktier.

Rörande den civilrättsliga påföljden av att avtal träffats om förvärv av egna aktier i strid mot det i 51 § upptagna förbudet innehöll det betänkande som låg till grund för 1910 års lag icke något uttalande från majoriteten av de kommitterade som utarbetat betänkanudet.

Däremot uttalade kommitténs ordförande, justitiekanslern Sjöberg, att han icke kunde biträda allt vad i motiven till paragrafen yttrats samt att han förordat ett tillägg till första stycket av innehåll, att avtalet om den egna aktiens förvärvande eller pantsättande skulle vara ogillt. Att ett dylikt tillägg vore av behovet påkallat, syntes honom framgå av de olika meningar, som vid tolkningen av ifrågavarande, även i då gällande (d. v. s. 1895 års) lag förekommande stadgande uttalats i det uti N.J.A 1903 s. 4 refererade rättsfallet. Gjordes ett dylikt tillägg syntes ansvarspåföljd för förbrytelse mot paragrafen kunna uteslutas.

En av kommitténs ledamöter, professorn Kallenberg, förklarade, att han vore lika med kommitténs ordförande av den mening, att stadgande borde meddelas därom att aktiebolags förvärv av egen aktie eller emottagande av sådan aktie såsom pant vore ogilligt.

I proposition nr 5 till innevarande års riksdag med förslag till lag om aktiebolag m. m. ha bestämmelserna i 51 § gällande aktiebolagslag på förslag av lagberedningen upptagits oförändrade med tillägg av uttryckligt stadgande, att avtal som träffats i strid mot förbudet skall vara ogillt (69 § förslaget till lag om aktiebolag).

Efter avgivandet av lagberedningens förslag till ny lag om aktiebolag har frågan om verkan av förvärv av egna aktier i strid mot 51 § i 1910 års lag bringats under prövning i ett av Högsta domstolen den 20 november 1942 avgjort mål (N.J.A. 1942 s. 614), därvid Högsta domstolen ansett det i 51 § upptagna förbudet icke i och för sig föranleda till att avtal som slutits i strid mot förbudet skall anses ogillt. En av Högsta domstolens ledamöter, justitierådet Stenbeck, vilken såsom ordförande undertecknat lagberedningens betänkande med förslag till lag om aktiebolag, anförde till utveckling av sin mening följande.

Beträffande frågan om verkan av avtal i strid mot det i 51 § aktiebolagslagen upptagna förbudet för aktiebolag att förvärva egna aktier bör främst beaktas, att ett sådant förvärv reellt innebär att bolaget inlöser aktier mot utbetalande av en del av bolagets tillgångar utan iakttagande av de i lagstiftningen givna reglerna om nedsättning av aktiekapitalet i förening med återbetalning till aktieägarna. Genom att den i lagen stadgade ordningen för sådan nedsättning av aktiekapitalet åsidosättes berövas bolagets borgenärer — såsom lagberedningen i sina motiv till det nya aktiebolagslagförslaget (s. 259) framhåller — den rätt som enligt 50 § 2 mom. aktiebolagslagen tillkommer dem att pröva huruvida de vilja medgiva återbetalningen och, om medgivande ej lämnas, erhålla säkerhet. Ett förvärv av egna aktier annorledes än efter bolagsstämmobeslut innebär vidare, att aktieägarna berövas det skydd för deras lika rätt till del i vad vid aktiekapitalets nedsättning återbetalas som jämväl åsyftas med reglerna om nedsättning. Förbud mot förvärv av egna aktier är vidare erforderligt för att förebygga att aktiebolag bedriver spekulation i egna aktier. En sådan spekulation medför möjlighet för bolaget att påverka kursen å aktierna i bolaget. Frestelse kan uppkomma för bolagets ledning att genom köp stödja aktiernas kurs. Vid fortsatt ogynn- sam kursutveckling kunna aktieköp av bolaget för kursens stödjande — även om de från början tett sig ofarliga — lätt medföra stora vådor för bolaget. Rörande de legislativa grunderna till förbudet hänvisas i övrigt till lagberedningens nämnda betänkande.

Förbud för aktiebolag att förvärva egna aktier upptogs i svensk lagstiftning första gången i 27 § av 1895 års aktiebolagslag. Förbudet avsåg även mottagande av egen aktie såsom pant. Lagen innehöll icke någon bestämmelse om påföljden av att avtal träffades i strid mot förbudet.

Däremot stadgas i 1910 års aktiebolagslag 133 § första ledet bötesstraff för den som bryter mot vad i 51 § finnes stadgat. Vidare föreskrives beträffande upprättande av aktiebolags balansräkning i 56 § 7), att egen aktie ej må uppföras såsom tillgång.

Beträffande grunden till stadgandet i 27 § av 1895 års aktiebolagslag framhölls i motiven, att förbudet vore erforderligt för att hindra kringgående av

bestämmelserna om formen för nedsättning av aktiekapitalet. Däremot innehöllu motiven intet uttalande om den civilrättsliga verkan av avtal i strid mot förbudet. En pantsättning i strid mot förbudet har emellertid i en H.D:s dom d. 13 jan. 1903 (N.J.A. I 1903 s. 4) förklarats icke vara för pantsättaren bindande. Vid avgörandet förelågo dock olika meningar.

I motiven till det lagförslag som ligger till grund för 1910 års aktiebolagslag uttalas, att upptagande i förslaget av förbudet mot förvärv av egna aktier icke skett på den grund att, därest ett dylikt förbud ej meddelades, fara vore för handen att aktiebolag skulle genom förvärv av egna aktier obehörigen nedsätta aktiekapitalet utan för att söka förhindra att aktiebolag spekulerade i egna aktier. Jag tror icke, att större betydelse bör tilläggas den olikhet som föreligger mellan detta uttalande och uttalandet i motiven till 1895 års aktiebolagslag. Tydligt är, att bolagsrättsligt genom förvärvet nedsättning icke sker av aktiekapitalet, men genom förvärvet undandrager sig bolaget att anlita den enda lagliga form — förutom vinstutdelningen — som finnes för utbetalning av tillgångar under bolagets bestånd till aktieägare, nämligen nedsättning av aktiekapitalet i förening med återbetalning. Vidare bör märkas, att uttalandet göres i samband med besvarandet av riksdagens skrivelse d. 11 maj 1898, som avsåg övervägande av lagstiftning angående äldre aktiebolag med rätt enligt bestämmelse i bolagsordningen att inlösa aktier utan nedsättning av aktiekapitalet.

Vad angår frågan om verkan av avtal i strid mot legala förbud vill jag till en början framhålla, att det ej kan för ogiltighet av avtalet krävas att lagen upptager en uttrycklig bestämmelse om ogiltighet. Huruvida ogiltighet bör anses inträda blir — då uttrycklig bestämmelse saknas — en tolkningsfråga, därvid ledning bör hämtas av grunderna för förbudet. I detta avseende hänvisas till justitieministerns uttalande i anledning av det inom lagrådet framställda förslaget om upptagande av bestämmelsen i 3 § första stycket lagen d. 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag (N.J.A. II 1917 s. 223). Av intresse är även beträffande 17 § banklagen justitieministerns yttrande i samband med framläggandet av förslaget till lagen d. 7 juni 1934 om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag (N.J.A. II 1934 s. 299).

Rörande frågan om verkan av avtal i strid mot förbudet i 51 § av 1910 års aktiebolagslag märkes, att ordföranden i den kommitté som utarbetade lagförslaget, justitiekanslern Sjöberg, förordade ett tillägg till bestämmelsen i nämnda § första stycket av innehåll att avtalet om den egna aktiens förvärvande eller pantsättande skulle vara ogillt. Att ett dylikt tillägg vore av behovet påkallat syntes honom framgå av de olika meningar som vid tolkningen av ifrågavarande även i då gällande lag förekommande stadgande uttalats i 1903 års rättsfall. Gjordes ett dylikt tillägg, ansåg han ansvarspåföljden för överträdelse av förbudet kunna uteslutas. Kommitténs ledamot professorn Kallenberg förklarade, att han vore lika med kommitténs ordförande av den meningen att stadgande borde meddelas därom att aktiebolagsförvärv av egen aktie eller emottagande av sådan aktie såsom pant vore ogiltigt, men han anslöt sig icke till ordförandens uppfattning att i händelse sådant tillägg gjordes ansvarspåföljden för överträdelse borde uteslutas.

I frågan om verkan av förvärv av egna aktier i strid mot förbudet innehöllu motiven till lagförslaget intet uttalande från majoritetens sida. Att majoriteten avsett att intaga den ståndpunkten i denna fråga att förbudet icke skulle medföra förvärvets ogiltighet synes ej sannolikt. Hade majoriteten intagit denna ståndpunkt, torde den i andra stycket sista satsen upptagna regeln om skyldighet att avyttra förvärvad egen aktie, så snart det kan ske utan förlust, hava bort upptagas i ett särskilt stycke och avsett alla förvärv av

egna aktier mot vederlag, d. v. s. en regel som avsett jämväl förbudsstridiga förvärv av egna aktier. Detta hade varit av så mycket större betydelse som därigenom ej blott ansvar kommit att drabba den styrelse som för bolaget i strid mot förbudet förvärvar egna aktier utan också ett fortlöpande ansvar kommit att läggas på bolagets styrelse i fråga om avveckling av det uppkomna innehavet. I samband med förslaget att egen aktie icke skulle få uppföras såsom tillgång uttalade kommittén, att ett sådant stadgande hade betydelse med hänsyn icke blott till den äldre aktiebolag tillkommande rätten till inlösen av egna aktier utan även till föreskriften om inrop av egna aktier på auktion. Detta uttalande tyder icke på någon avsikt från majoritetens sida att fastslå, att trots förvärvsförbudet förvärv av egna aktier vore giltigt. Snarare torde det vara berättigat antaga, att majoriteten — på sätt som gjorts gällande av justitiekanslern Sjöberg och professorn Kallenberg i yttranden som avgivits av dem i ett mål vilket tidigare varit föremål för H.D:s prövning (N.J.A. I 1935 s. 631; jfr Nial, Om förvärv i strid mot legala förbud, i T.f.R. 1936 s. 70—71) — avsett att lämna frågan öppen för avgörande av domstolarna, medan minoriteten funnit ett klargörande i lag vara lämpligt. Och lagberedningen har i sina motiv till det nya aktiebolagslagförslaget (s. 260) uttalat, att det med hänsyn till förarbetena till 51 § av 1910 års lag vore antagligt att det vid lagrummets tillkomst ej varit meningen att taga ståndpunkt till frågan om ett förvärv i strid mot det där stadgade förbudet skulle vara ogiltigt eller icke.

Då det gäller att utan stöd av uttryckligt lagstadgande taga ståndpunkt i denna fråga måste beaktas, att för kontrahenterna konsekvenserna av ogiltighetspåföljden understundom kunna bli mycket kännbara. I de fall då efter bolagets förvärv av en mera betydande post egna aktier aktievärdena stigit och omsättning av aktier skett å aktiemarknaden efter dessa värden skulle ogiltighetspåföljden medföra fördel för medkontrahenten och förlust för aktieägarna i bolaget, understundom nackdel i viss mån även för bolagets borgenärer. Och i de fall då efter bolagets förvärv av egna aktier aktievärdet nedgått skulle ogiltighetspåföljden medföra en måhända betydande förlust för medkontrahenten. Det torde även böra märkas att, om det förbudsstridiga förvärvet anses ogiltigt, avveckling av innehavet av egna aktier ej behöri gen kan ske genom vidareförsäljning från bolaget utan allenast genom återgång till säljaren eller en föryttring under hans medverkan. Har lång tid förflutit efter förvärvet, kunna häremot stora svårigheter möta. Det måste befaras, att överträdelser av förbudet skett särskilt under lagens första tillämplighetstid och även senare, främst indirekt genom förvärv genom dotterbolag, förvärv som, där de framstå såsom ett kringgående av lagens förvärvsförbud, måste — på sätt lagberedningen framhållit (s. 261) — bedömas på samma sätt som direkta förvärv. Då vidare vad som förekom vid lagens tillkomst medförde, att redan under lagens första tillämplighetstid icke utan skäl den tolkningen av lagrummet gjordes gällande att straffpåföljden och balansräkningsregeln vore de enda — såsom det visserligen visat sig icke effektiva — sanktioner lagen gäve förvärvsförbudet, har jag, ehuru jag anser att de legislativa grunderna för förvärvsförbud tala för att detta sanktioneras genom ogiltighetspåföljd, icke ansett sådan påföljd enligt gällande rätt böra antagas inträda. — — —

Denna ståndpunkt innebär icke, att under alla förhållanden aktiebolagsavtal om förvärv av egna aktier får anses giltigt. Om ett sådant avtal skulle innefatta angrepp på aktiebolagets i borgenärernas och det allmännas intresse föreskrivna kreditbas, d. v. s. ett förfogande över medel som enligt en riktig balansräkning erfordras till täckning av bolagets aktiekapital och reservfond, synes avtalet stå i strid mot grunderna för den svenska aktiebo-

lagslagstiftningens bestämmelser om aktiekapital och reservfond. I detta sammanhang anser jag mig emellertid icke böra ingå på frågan under vilka förutsättningar ogiltighet i sådant fall drabbar avtalet och därmed sammanhängande spörsmål. I nu förevarande fall hava genom förvärvet av egna aktier sådana medel icke tagits i anspråk som erfordrats till täckning av bolagets aktiekapital och reservfond.

Det är uppenbart, att en sådan ståndpunkt beträffande verkan av förbudsstridiga förvärv av egna aktier icke medför den preventiva effekt av förbudet som ett förbud i förening med ogiltighetspåföljd. Denna ståndpunkt aktualiserar därför behovet av upptagande i lagstiftningen av en uttrycklig regel att aktiebolags förvärv av egna aktier icke blir gällande. Och det synes böra övervägas, huruvida icke till en sådan regel bör knytas en övergångsbestämmelse av innehåll att beträffande aktier som före lagens ikraftträdande förvärvats i strid mot det stadgade förbudet skall föreligga skyldighet att avveckla aktieinnehavet inom viss tid efter lagens ikraftträdande.

Med anledning av detta rättsfall har till övervägande upptagits frågan, huruvida icke, utöver de i lagberedningens förslag upptagna bestämmelserna om egna aktier, bör givas någon bestämmelse med avseende å nu rådande förhållanden.

Inom justitiedepartementet har sålunda upprättats en den 16 december 1943 dagteknad promemoria angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 1) om aktiebolag.

I promemorian har, efter en redogörelse för vad som förekommit, framhållits att det i gällande lag upptagna förbudet mot förvärv av egna aktier icke avser vederlagsfritt förvärv utan endast förvärv mot vederlag (onerösa förvärv). Vidare påpekas, att förbudet icke gäller beträffande aktiebolag, i vars bolagsordning före ikraftträdandet av 1895 års aktiebolagslag fanns intagen bestämmelse om rätt för aktiebolag att utan nedsättning av aktiekapitalet mot vederlag förvärva egna aktier.

Beträffande grunderna till förbudet mot oneröst förvärv av egna aktier anföres i promemorian följande.

Sådant förvärv innebär, att bolagets medel användas till övertagande av aktier från enskilda aktieägare. Förvärvet är sålunda såsom i lagberedningens betänkande av år 1941 framhålles (motiven s. 259) en åtgärd som — innan aktierna åter avyttras till samma eller högre pris — till sina ekonomiska verkningar för dem som äro bolagets borgenärer eller aktieägare i bolaget är jämförlig med nedsättning av aktiekapitalet i förening med återbetalning till vissa aktieägare. Därigenom att den i lagen stadgade ordningen för nedsättning av aktiekapitalet i förening med återbetalning åsidosattes, berövas borgenärerna den rätt som enligt 50 § 2 mom. tillkommer dem att pröva om de vilja medgiva återbetalningen och om medgivande ej lämnas erhålla säkerhet, och tillsyn kan ej utövas däröver att den konsolideringsprincip som kommit till uttryck i lagen ej reellt åsidosattes. Ett förvärv av egna aktier annorledes än efter bolagsstämmobeslut innebär vidare, att aktieägarna berövas det skydd för deras lika rätt till del i vad vid aktiekapitalets nedsättning återbetalas, som åsyftas med reglerna om nedsättning. Skulle aktiebolags styrelse äga rätt att för bolaget med dess medel förvärva aktier i bolaget, skulle de aktieägare, vilka förmena att nedsättning av aktiekapitalet med proportionell återbetalning till alla aktieägare skulle hava varit för dem fördelaktigare, komma att ställas inför en redan vidtagen åtgärd, som kan

medföra att de nödgas besluta nedsättning av aktiekapitalet genom indragning av de förvärvade aktierna.

Förbud för aktiebolag att mot vederlag förvärva egna aktier är också erforderligt för att förhindra de ledande inom ett aktiebolag att genom bolaget bedriva spekulation i bolagets aktier och därigenom påverka kursen på aktierna i bolaget. Förbudet innebär ett skydd mot obehörig påverkan av prisbildningen på aktiemarknaden.

I promemorian erinras vidare om att lagberedningen (motiven s. 260) uttalat att det med hänsyn till förarbetena till 51 § aktiebolagslagen syntes antagligt, att det vid lagrummets tillkomst ej avsågs att taga ställning till frågan huruvida ett förvärv i strid mot det där stadgade förbudet skulle vara ogiltigt eller icke. Då det vore av vikt att förbudet mot förvärv av egna aktier upprätthölls och förbudets effektiva upprätthållande otvivelaktigt bäst tryggades genom en regel om ogiltighet av förbudsstridigt förvärv, hade beredningen föreslagit upptagande av uttryckligt stadgande att avtal, som träffats i strid mot förbudet, skulle vara ogillt. Vid granskningen av lagberedningens förslag hade bank- och fondinspektionen understrukit den synnerliga vikten av att förbudet mot förvärv av egna aktier bibehölls. Någon invändning mot upptagande av ogiltighetsbestämmelsen hade icke gjorts.

I promemorian anföres härefter:

Ehuru det föreligger anledning till antagande att under det första tioalet år efter ikraftträdandet av 1910 års aktiebolagslag åtminstone i viss utsträckning den oklarhet, som vid lagens tillkomst förelåg rörande den civilrättsliga påföljden av överträdelse av förvärvsförbudet, medförde att förvärv ägde rum i strid mot förbudet, torde däremot vad beträffar tiden därefter den uppfattningen alltmer hava gjort sig gällande att bolagen måste räkna med ogiltighetspåföljd vid förvärv i strid mot förbud. Det förtjänar i detta sammanhang erinras om att, såsom förut nämnts, vid granskningen av lagberedningens förslag till ny lag om aktiebolag ingen invändning gjorts mot upptagande av en ogiltighetsbestämmelse.

Med hänsyn till den uppfattning som kommit till uttryck i det ovan refererade avgörandet i Högsta domstolen föreligger onekligen en viss möjlighet för att under den icke obetydliga tidrymd, som enligt lagberedningens förslag bör — med hänsyn till erforderliga åtgärder från bolagens sida för anpassning till nya lagen — förflyta mellan lagens utfärdande och dess ikraftträdande, förvärv av egna aktier kunna i viss utsträckning komma att äga rum. Det är självfallet ett intresse att en sådan utveckling motarbetas.

I promemorian har därför föreslagits, att till 51 § i gällande aktiebolagslag fogas ett tillägg av innehåll att förvärv av egna aktier skall vara ogillt. Den angivna lagändringen har föreslagits skola träda i kraft omedelbart.

Vad beträffar redan bestående innehav av egna aktier förvärvade i strid mot i 1895 eller 1910 års lagar stadgade förvärvsförbud har i promemorian uttalats att tillräckliga skäl ej syntes föreligga till ingripande i lagstiftningsväg.

Över promemorian jämte därvid fogat lagförslag ha efter remiss yttrandet avgivits av kommerskollegium, bank- och fondinspektionen, försäkringsinspektionen, patent- och registreringsverket, Sveriges industriförbund,

svenska bankföreningen och Sveriges advokatsamfund. Kommerskollegium har vid sitt yttrande fogat yttranden av Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare. Försäkringsinspektionen har vid sitt yttrande fogat utlåtande av svenska försäkringsbolags riksförbund.

Samtliga hörda myndigheter och institutioner ha tillstyrkt eller lämnat utan erinran det föreslagna tillägget till 51 § i aktiebolagslagen.

I fråga om behövligheten av en övergångsbestämmelse beträffande befintliga innehav av egna aktier förvärvade i strid mot lagens förbud ha skilda meningar yppats.

Sålunda har *bank- och fondinspektionen* ifrågasatt, huruvida icke en övergångsbestämmelse borde lagfästas av innehåll, att beträffande aktier, som före den föreslagna lagens ikraftträdande förvärvats i strid med det stadgade förbudet, skulle föreligga skyldighet att avveckla aktieinnehavet inom viss tid efter lagens ikraftträdande. I sistnämnda del ville inspektionen framhålla, att ett liknande och till och med än längre gående precedensfall förelåge i banklagen där i samband med det år 1933 införda allmänna förbudet för bankaktiebolag att förvärva aktie infördes en övergångsbestämmelse om skyldighet för bankaktiebolag att inom vissa angivna tider avyttra aktie, som bolaget med stöd av äldre lag förvärvat men som bolaget jämlikt de nya förbudsbestämmelserna icke ägde förvärva.

Å andra sidan har *svenska bankföreningen* förklarat, att den anslöte sig till den i departementspromemorian uttalade uppfattningen, att ogiltighetsregeln införande icke borde åtföljas av en skyldighet för bolagen att inom viss tid avveckla bestående innehav av egna aktier förvärvade i strid mot gällande förvärvsförbud. En sådan skyldighet skulle i vissa fall kunna medföra orimligt hårda konsekvenser. Även *handelskammaren i Göteborg* har anslutit sig till den i promemorian uttalade uppfattningen, att något stadgande icke borde införas beträffande redan bestående innehav av egna aktier, vilka förvärvats i strid mot i 1895 eller 1910 års lagar stadgade förvärvsförbud.

Vid remiss till lagrådet av utkast överensstämmande med förevarande lagförslag anförde föredragande *departementschefen* följande:

»Såsom i den inom justitiedepartementet upprättade promemorian yttrats är det uppenbart, att den utgång som innefattas i förenämnda rättsfall rörande innebörden av 51 § lagen om aktiebolag kan medföra viss risk för missbruk under den tidrymd, som kommer att förflyta innan den nya lagen om aktiebolag träder i kraft. Enligt propositionen, nr 5, i ämnet till innevarande års riksdag skall den nya lagen träda i kraft först den 1 januari 1948. I de avgivna yttrandena tillstyrkes också, att ett tillägg till 51 § i gällande aktiebollagslag göres enligt vilket förvärv av egna aktier i strid med där stadgat förbud förklaras ogiltigt. Jag vill förorda, att en lagändring av sådan innebörd vidtages. I likhet med bank- och fondinspektionen anser jag, att den nya bestämmelsen blir tillämplig även vid de indirekta

formerna av förvärv av egna aktier. På sätt i promemorian föreslagits torde bestämmelsen böra träda i kraft omedelbart.

Vad härefter angår frågan om redan gjorda förvärv av egna aktier har i promemorian uttalats, att tillräckliga skäl ej syntes föreligga till ingripande i lagstiftningsväg. I denna fråga ha skilda meningar kommit till uttryck i de avgivna yttrandena. Sålunda har bank- och fondinspektionen förordat en bestämmelse om skyldighet att avveckla innehav av egna aktier inom viss tid. Å andra sidan har såväl svenska bankföreningen som handelskammaren i Göteborg som sin åsikt uttalat, att en sådan övergångsbestämmelse icke borde införas. Bankföreningen har därvid framhållit, att den i vissa fall skulle kunna medföra orimligt hårda konsekvenser.

För egen del är jag icke beredd att utan närmare utredning tillstyrka en övergångsbestämmelse av antytt innehåll. En sådan regel kan medföra ekonomiska konsekvenser, som äro svåra att överblicka. Något aktuellt behov av ett ingripande mot de innehav av egna aktier som nu må förefinnas har icke påvisats.»

Lagrådet har lämnat det upprättade lagförslaget utan erinran.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

Utskottet.

att förevarande proposition, nr 95, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 22 maj 1944.

På första särskilda utskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Undén, Gottfrid Karlsson, Velande, Linder, Verner Andersson, Björnsson, Karl Johan Olsson, Strand, Siljeström, Bror Nilsson och Ekströmer*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Olson* i Göteborg, *Olsson* i Mellerud, *Kilbom, Hermansson, Nilson* i Eskilstuna, *Severin* i Stockholm, *Lundberg* i Hälsingborg, *Rosander, Molander, Hedlund* i Rådom och *Johansson* i Mysinge.